

tè Central del Partit: James P. Cannon i Max Shachtman, — que es començaren a organitzar a partir de 1928 (11). Al — Canadà, Maurice Spector, més tard dirigent de la secció ca— nadense de la IV Internacional i ara president del Partit Comunista del seu país, es passaria també a l'Oposició (12). A Mèxic existiren grups de simpatitzants, entre altres el — del pintor Diego Rivera (13).

Finalment, a Asia, on la influència trotskista s'esca— mpa per Indoxina, Indonèsia i Ceilan, l'Oposició trotskista sorgiria molt aviat dins el PC xinès, organitzada per antics alumnes de la Universitat moscovita de Sun Yat-sen, que ha— vien estat testimonis de les lluites de l'Oposició i de les discussions de 1927 sobre la qüestió xinesa. En 1928 cele— brarien la primera Conferència Nacional i un any després re— brien l'adhesió de Chen Tu-hsiu, fundador i màxim dirigent del Partit Comunista xinès fins a 1927 (14).

Aquesta situació, i el fet que molts d'aquests nuclis existien per contrast a la política dels partits oficials, dels que havien estat exclosos, sense tenir, però, unes — perspectives clares ni un programa d'actuació concret, ob— viaren a Trotski la necessitat de coordinar l'Oposició a — nivell internacional. A principis de 1929, Trotski, des de la seva residència de Prinkipo (Turquia), envia una carta a tots els grups d'oposició a la política de Stalin, en el sentit de constituir un reagrupament internacional, i els demana la seva posició sobre la situació a la URSS, el Co— mitè anglo-rus i la revolució xinesa (15). En el mes de ju— liol del mateix any sortiria a Berlin el primer número del Bulleten Oppozizii, el Butlletí de l'Oposició, on Trotski comença a concretar els objectius i l'estrategia a seguir (16).

En aquests moments, s'havia produït a Rússia la capi—

tulació davant Stalin de més de quatre cents trotskistes, encapçalats per Preobrachenski, Radek i Smilga, i en el mes de novembre més d'un centenar de trotskistes russos - haurien de seguir el mateix camí. D'aquesta manera, l'Oposició, com a fenomen rus, anava desapareixent. Ara Trotski planteja la construcció d'una fracció internacional -- oposicionista que intenti el redreçament de la política soviètica i de la Internacional, des de dins de les diverses seccions nacionals d'aquesta. En el fons i també en la forma, Trotski transpassa internacionalment la tàctica i el programa de l'oposició russa, adequats, però, a la nova situació de la Internacional. No es tracta de crear nous partits enfront els existents, ni una nova Internacional davant la III, sinó que les diverses oposicions -- han d'oferir a les bases obreres dels partits unes línies estratègiques prou clares, que serveixin d'alternativa -- política a la que ofereix la Internacional del "tercer període". I això, procurant actuar sempre dins els propis Partits Comunistes, i intentant evitar l'expulsió.

L'Oposició Comunista d'Esquerra prendria la primera forma concreta organitzada en abril de 1930, quan en una Conferència de trotskistes de diversos països celebrada a París queda format el primer Buró Internacional de l'Oposició d'Esquerra, compost pels francesos Alfred Rosmer i Pierre Naville, l'austriac Kurt Lendau, el nordamericà Max Shachtman, Andreu Nin i, per l'oposició russa, Liev Sedof, el fill de Trotski (17).

La història del moviment trotskista durant aquest període, que arriba fins a 1933, es veurà prenyada ben aviat de lluites fraccionals i dissidències que moltes vegades prendran la forma externa de disputes personals. Particularment virulentes seran les lluites que enfrontaran els trotskistes francesos, i que menaran a Trotski a

prendre mesures i posicions moltes vegades exemptes d'objectivitat i impregnades del subjectivisme motivat per simples inclinacions personals. El trotskisme havia sorgit de les dissidències produïdes en les direccions dels partits comunistes, al marge moltes vegades de la dinàmica de les lluites de classe de cada país, i per tant al marge de la massa obrera que configurava la base dels Partits. I això seria un handicap que difícilment superaria mai. El caràcter fraccionalista que havia originat el moviment trotskista es reproduiria en el seu propi si -a vegades, a desgrat de Trotski mateix- i aquest factor, que afegiria un nou element de disgraciació al ja molt balcanitzat panorama organitzatiu del moviment obrer, hauria de condemnar el trotskisme, almenys en els primers anys de la seva existència, a una inoperància i ineficàcia política gairebé totals.

Es cert també que el seu plantejament organitzatiu -el fet de què només existís en forma de "fraccions"- no afavorirà gens el seu desenvolupament, ni aconseguirà els objectius fixats. En aquests moments, però, encara no era previsible l'evolució que hauria de seguir políticament i orgànica la nova tendència. Trotski apareixia als ulls -dels seus partidaris com un dels protagonistes de la revolució russa d'octubre i com un dels fundadors de la III Internacional, que lluitava per a retornar a ambdues el caràcter i els principis leninistes que s'estaven abandonant sota el regí de Stalin. I malgrat els fracassos conreats a la URSS, en tots els aspectes, res ni ningú podia preveure la ineficàcia de la nova tàctica plantejada, només, evidentment, la seva experimentació històrica.

NOTES

- (1) DEUTSCHER : Trotsky, el profeta armat (1879-1921), p. 286; i ABOSCH : Crónica de Trotski. Datos sobre su vida y su obra, p. 45.
- (2) A més de les dues obres esmentades en nota 1, hem utilitzat per la confecció d'aquesta part del capítol : CARR : Historia de la Rusia Soviética. El Interregno (1923-1924) i Historia de la Rusia Soviética. El Socialismo en un solo país (1924-1926), I; DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desarmado (1921-1929); FRANK : La Quatrième Internationale. Contribution à l'histoire du mouvement trotskyste, — que ens han servit per a precisar històricament l'evolució i circumstàncies de les lluites de l'Oposició russa. És interessant, en quant reflexa l'ambient polític directe d'aquestes lluites, i per la nombrosa informació que facilita, l'obra de SERGE : Mémoires d'un révolutionnaire (1901-1941).
- (3) GRAIPEAU : Le mouvement trotskyste en France, p. 27-28 i 35-37; ROUSSEL : Les enfants du prophète. Histoire du mouvement trotskyste en France, p. 13. Veure també "La lutte de Classes" (París), nº 1, de febrer-març de 1928, que apareix com a "Succède à Clarté", l'òrgan que havia inspirat Barbusse, però que més tard, amb la fundació de la Lliga Comunista francesa, esdevindrà la "Revue théorique mensuelle de l'Opposition Communiste". Per altra banda, "La Vérité" (París), que s'inicia el dia 15 d'agost de 1929, no comença a aparèixer d'una forma regular, setmanalment, fins el dia 13 de setembre del mateix any, data en què comença la seva periodització, a partir del nº 1. Portava ja el subtítol de "Organe de l'Opposition Communiste".

- (4) CRAIPEAU : Ibid., p. 27 i DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desterrado, p. 42.
- (5) DEUTSCHER : Ibid. Ibid.
- (6) MARIE : El trotskismo, p. 56.
- (7) Segons DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desterrado, p. 41.
- (8) DEUTSCHER : Ibid. Ibid. ; CRAIPEAU : Le mouvement trotskyste en France, p. 41; i MARIE : El trotskismo, p. 56.
- (9) DEUTSCHER : Ibid., p. 41; i MARIE : Ibid. Ibid.
- (10) DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desarmado, p. 192-193.
- (11) DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desterrado, p. 43; MARIE : El trotskismo, p. 56.
- (12) DEUTSCHER : Ibid. Ibid.; CRAIPEAU : Le mouvement trotskyste en France, p. 27 i 273.
- (13) DEUTSCHER : Ibid. Ibid.
- (14) DEUTSCHER : Ibid., p. 42.
- (15) FRANK : La Quatrième Internationale. Contribution à l'histoire du mouvement trotskyste, p. 23-24.
- (16) ABOSCH : Crónica de Trotsky, p. 110.
- (17) DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desterrado, p. 65-66.

CAPITOL

V

EL TROTSKISME A ESPANYA FINS A LA PROCLAMACIO DE LA
REPUBLICA

PROJECCIÓ DE LA PROBLEMÀTICA SOVIÈTICA A ESPANYA I INCIDÈNCIA DE L'OBRA DE TROTSKI FINS A LA FI DE LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA.

Ja hem dit que les dissidències produïdes dins el Partit Comunista d'Espanya durant la Dictadura de Primo de Rivera no procedien -com havia passat en el cas francès- de la polèmica internacional sorgida en el Partit Comunista de la Unió Soviètica, i consegüentment transpassada a la Internacional Comunista, malgrat que repercutissin en el PCE els efectes de la bolxevització, que a la llarga també abocarien a l'anul·lació de la democràcia interna dins l'estructura orgànica i funcional del Partit espanyol.

No s'ha d'entendre, però, que el Partit Comunista D'Espanya passés per alt les dissidències soviètiques i la problemàtica internacional que se'n derivava. De fer-ho així seria històricament fals. És important tenir en compte que alguns dissidents d'aquesta etapa, com Juan Andrade, Loredó Aparicio, García Palacios, etc..., a l'inici de la República seran els dirigents de l'Oposició trotskista espanyola, i que la seva evolució cap al "trotskisme" es produïria d'una manera paulatina, després que voluntàriament o involuntària s'anessin apartant del PCE. Que la situació dictatorial que vivia Espanya en el moment de les dissidències soviètiques (1923-1929) fou un impediment perquè els militans del Partit assolissin el nivell d'informació necessari per a prendre una postura en relació a les dissidències soviètiques també es cert, malgrat que hi hagués un mínim nivell d'informació.

Fins ben entrat 1926, però, no s'explicitaria públicament a Espanya la inestable situació soviètica, coincidint significativament amb les dissidències dins el PCE. Un any abans, sempre que es parlava de la situació internacional, es feia referint-se sobretot a la situació sindical internacional. Els articles d'Andreu Nin i Juan Andrade, entre altres, a Lucha Social de Barcelona en són una prova. Ambdós parlarien, fins i tot favorablement, de la radicalització esquerranista dels sindicalistes anglesos, radicalització que menà a la creació del Comitè Anglo-rus esmentat (1). — També durant 1925 es publicaria en castellà un fulletó de Lozovski —el secretari internacional de la ISR— dedicat exclusivament a propagar la creació d'aquest Comitè, com a concreció de la política d'unitat sindical defensada per la Internacional Comunista (2).

A principis de 1926 tampoc hi ha referències sobre les dissidències soviètiques. De les obres que coneixem d'aquest any, publicades per dirigents del Partit Comunista d'Espanya destaquen, respectivament, un llibre i un pròleg d'Oscar Pérez Solís. El primer - A propósito de un folleto. Trayectoria de la Confederación Nacional del Trabajo - no és més que un alegat a una obra de Peiró sobre el sindicat anarco-sindicalista, on Pérez Solís rebut els punts de mira del líder sindicalista, tot contraposant-los a les seves posicions comunistes (3). I en el pròleg a l'obra de Josep Mª Vilà, Los Soviets, Pérez Solís es dedica, sobretot, a ressaltar l'objectivitat de l'autor i a rebate-li la seva afirmació de què possiblement la Rússia soviètica estigui caminant en aquest moment d'esquena al comunisme, tot defensant la NEP com a una forma de política econòmica adreçada cap a la construcció de la societat comunista, però sense fer una sola referència a les discussions que precisament aleshores provocava la NEP a Rússia (4).

A partir del mes d'agost de 1926, l'òrgan oficial del Partit, La Antorcha, comença a parlar de les dissidències soviètiques, d'una manera força objectiva. El primer article que hi dedica exposa sumariament la situació dins el PCUS, sense fer cap anàlisi profund, i deplora la situació (5). I en el proper número informa sobre el Ple del Comitè Central del PCUS, celebrat els dies 14 a 23 de juliol de 1926, on l'oposició fou acusada d'expressar "sentiments petitburgesos" i de crear una organització enfrontada amb el Partit, i publica la resolució del Comitè Central que excluïa a Zinoviev del Politburó del Partit (6). Durant els mesos de juliol a setembre La Antorcha publicaria una

sèrie d'articles de Lozovski en els quals analitza el fracàs de la vaga anglesa de maig (7); i també en una sèrie d'articles el treball de Trotski sobre l'ascendència i dominació capitalista que els Estats Units estaven aconseguint en relació a Europa i a la resta de països capitalistes (8). Tot, però, no indica un pronunciament partidista per cap de les posicions i tesis sustentades.

Es significatiu que fins a finals de 1927 no tornem a trobar referències sobre les dissidències soviètiques, fet, que es pot explicar potser pel temor dels dirigents comunis-tes espanyols a què l'explicitació pública de la situació russa significués un nou factor disgregador pel PCE, ja prou desmembrat durant 1926-1927. Es significatiu també que les referències a les dissidències russes es manifestin únicament a través de notes i textos oficials, sense comentaris per part dels redactors de La Antorcha i calent encara en contradiccions. Així, després de publicar, a dues columnes i a la segona pàgina del periòdic, el text de la resolució de la IC per la qual s'excluïa a Trotski del Comitè Executiu de la Internacional (9), en el número següent i a primera plana publicava el discurs pronunciat per Trotski el dia 4 d'octubre de 1917, en el Soviet de Petrograd (10).

Durant el mes de desembre de 1927, però, la publicació de notes i d'informacions es fa ja d'una manera totalment partidista. A partir del dia 2 de desembre La Antorcha inicia la publicació del discurs de Stalin pronunciat en octubre -molts pocs mesos abans- en una reunió del Comitè Central del PCUS, sota el significatiu títol de La oposició trotskista antes y ahora (11); a l'ensems que publicava també dues cartes de Lenin del període insurreccional d'octubre

de 1917, en les que denunciava l'actitud de Zinoviev i Kámenev, hostil a la insurrecció (12). La publicació d'aquests articles coincidia amb la desmembració definitiva de l'Oposició a la URSS.

Fins aquest moment, però, encara no s'ha manifestat a Espanya públicament cap corrent d'opinió obertament favorable a les posicions de Trotski, el què no vol dir pas que no existeixin ja. Cal pensar, per exemple, que les crítiques de l'oposició espanyola, durant 1926-1927, contra la direcció del Partit Comunista d'Espanya es dirigeixen sobretot contra la manca de democràcia interna del Partit i contra les arbitriietats de Bullejos, Trilla y Arroyo, crítiques que coincideixen plenament amb les de l'Oposició russa. En realitat, fins ara es coneixia a Trotski sobretot per la seva actuació com a dirigent de la primera fase de la revolució russa. Les seves obres publicades a Espanya, durant els anys immediatament posteriors a octubre de 1917 ho evidencien així (13). I durant el període de les dissidències només es traduirà a Espanya la seva obra ¿A dónde va Inglaterra? Europa y América?, sobre les relacions entre els Estats Units i Europa i les perspectives revolucionàries a Anglaterra (14).

Es a partir de 1929 -quan Trotski havia fixat ja la seva residència a Prinkipo i quan s'inicia l'organització de l'Oposició a nivell internacional- que es comencen a publicar a Espanya, d'una manera més o menys sistemàtica, les obres de Trotski que fan referències explícites a la situació russa i al programa de l'Oposició. En 1929, a més de les seves memòries sobre l'estada que féu a Espanya a finals de 1916 (15), publica ja La revolución desfigurada, en versió de Gorkín (16). I en 1930 i sobretot en 1931 es

produeix ja una proliferació important de fulletons i — obres de Trotski (17). En aquets moments, però, quan — això succeeix, l'Oposició Comunista d'Espanya ja existia com a tendència organitzada dins el moviment obrer espanyol.

ELS PRIMERS TROTSKISTES ESPANYOLS. PROBLEMES ORGANITZATIUS DE L'OPOSICIO COMUNISTA D'ESPANYA

Les primeres manifestacions de trotskisme per part de militants comunistes espanyols es produeixen abans del mes de gener de 1930, data de la caiguda de Primo de Rivera. — Un dels primers casos concrets més significatiu és el d'Andreu Nin, que almenys a partir de 1927 havia combatut amb l'Oposició d'Esquerra a la URSS, on formà part, aquest mateix any, d'una Comissió Internacional del Centre de l'Oposició de Moscou, juntament amb Kharitonov, Radek, Fritz — Wolf, Victor Serge i el búlgar Stépanov (18). I durant el desterrament de Trotski a Alma Ata havia sofert les conseqüències de la repressió stalinista contra l'Oposició i havia mantingut correspondència amb Trotski (19). Andreu Nin, però, encara restaria a la URSS fins el mes d'agost de — 1930.

El primer nucli de partidaris espanyols de Trotski — s'organitzaria a l'exili europeu, a redós del grup francès que editava La Vérité i aglutinat per un obrer basc, pintor de la construcció, que durant els primers anys de la història del PCE havia format part de la Federació Comunista de Biscaia i que, almenys de 1925 a 1927, havia residit a la URSS, per escapar, com molts altres comunistes, de la re—

pressió de la Dictadura. Es tracta de Francisco García Lavíd, que firmava també amb el pseudònim de Henri Lacroix (20). Lacroix inicia les seves activitats a Bèlgica i Luxemburg, on estava exiliat, ja en 1929, i paral·lelament a l'inici de l'actuació pública del grup trotskista francès de La Vérité. La primera notícia de les activitats dels oposicionistes espanyols ens l'ofereix aquest periòdic, a través d'una informació del propi Lacroix, en la que parla del conflicte xinès-rus i diu que -segons l'opinió dels oposicionistes espanyols de Bèlgica i Luxemburg- l'Oposició ha de buscar i definir una tàctica pels problemes internacionals, malgrat el risc d'ésser acusats pels stalinistes de voler crear una nova Internacional (21).

A partir del mes de desembre de 1929 sembla que s'intensifica l'actuació del grup de Lacroix, i és possible també que comencin les activitats dels trotskistes dins Espanya. En el primer aspecte, els grups esmentats de Bèlgica i Luxemburg inicien una campanya de propaganda per a fer subscripcions al primer periòdic que publicarà l'Oposició espanyola a l'exili, Contra la Corriente (22); i així mateix, en desembre de 1929, l'Oposició trotskista reb l'adhesió d'un militant significat del Partit Comunista d'Espanya, exiliat a París -Julian Gómez Gorkin- després que havia estat expulsat del PCE i sotmès al veredict de la Comissió Central de Control del PCF, el 25 de novembre de 1925 (23). Gorkin, que en les seves memòries afirma que no havia estat mai de l'Oposició trotskista (24), fou expulsat del Partit Comunista per haver publicat una obra de Trotski (25), i en la reunió de la Comissió esmentada llegí una declaració política, en la que, després de defensar-se de les acusacions, afirmava que continuaria essent un militant comunista "comme continue à

l'etre, malgré toutes les calomnies, mon chef Léon Trotsky" (26). A partir d'aquest moment, i durant més d'una any, Gorkin esdevindria un col.laborador asidu de "La Vérité".

A l'interior d'Espanya, sembla que també comencen els intents organitzatius, a partir de la constatació de que - el Partit Comunista d'Espanya no posseeix cap força organitzada, i de que és a l'Oposició a qui pertoca la reorganització del comunisme espanyol (27). Un protagonista d'aquests fets, Juan Andrade, explica així els intents organitzatius de l'Oposició d'Esquerra espanyola :

"Hacia fines de 1929 o primeros de 1930 (Lacroix) me escribió exponiéndome sus opiniones sobre la crisis de la Internacional, del PC ruso y del PC español, y coincidiendo en nuestros puntos volvimos a reanudar relaciones seguidas, que culminaron en la constitución de los primeros grupos de la Oposición Comunista.

Una vez que coincidimos Lacroix y yo en nuestros puntos de vista sobre la crisis del PC ruso y de la Internacional, comencé a escribir cartas "de sondeo" a varios camaradas y amigos con los que había estado siempre en relación a pesar de mi salida del Partido. Casi todos a los que me dirigí se mostraron de acuerdo con la necesidad de constituir un grupo de oposición, pero principalmente contra la política del PC español" (28).

Els primers passos organitzatius en ferm es donaren a l'exili, quan el dia 28 de febrer de 1930 es celebra a Lieja (Bèlgica) la Primera Conferència Nacional de l'Oposició Comunista Espanyola, a la que varen assistir delegats dels grups espanyols de Luxemburg, França i Bèlgica (29). En el mateix mes, i des de Barcelona, Henri Lacroix donava compte dels primers efectius de l'Oposició espanyola i de les reaccions produïdes a Espanya i entre els nuclis comunistes exiliats, per l'Oposició : en relació a aquests diu que els grups comunistes espanyols a Luxemburg s'han adherit unànimement a l'Oposició comunista internacional; talment com --

els grups belgues, a excepció d'una petita minoria del grup de Brusel·les (30); i que ambdós nuclis han constituït ja una "Comissió de difusió i propaganda" que es titola també Comitè de l'Oposició comunista espanyola (31). Parla de les tasques de la Comissió o Comitè amb els següents termes:

"Notre commission de diffusion et de propagande a travaillé beaucoup et bien; elle a envoyé des circulaires, des brochures, des journaux, des revues et des livres; elle a établi le contact entre les camarades de toutes les régions en Espagne, elle a publié un manifeste qui a été largement distribué et bien accueilli par les travailleurs espagnols, en Espagne et à l'étranger; elle a dénoncé la politique néfaste et la passivité de la bureaucratie du P.C.E. en face de la situation politique espagnole; elle a réussi à ce que le comité exécutif du Parti commence à s'émouvoir (il est certain qu'il ne l'a fait que pour lutter contre les camarades de l'opposition, les dénoncer, les calomnier et les exclure du Parti); elle a réussi à revailler les meilleurs éléments contre la bureaucratie qui a anéanti le Parti. Les résultats ont été rapides et excellents. Les bureaucrates ont perdu leur sérénité; ils ont vitupéré contre nous, ont prophétisé notre fin rapide, nous ont calomniés, dénoncés, exclus; ils ont annoncé pompeusement que tous les pays ont manifesté contra l'opposition et que partout on a désapprouvé, en les discutant, les problèmes posés par nous" (32).

En relació a l'interior d'Espanya, Lacroix afirma que els obrers asturians havien acceptat favorablement un manifest de l'Oposició i que el Comitè Regional d'Astúries del PCE s'havia manifestat contra la burocràcia estalinista i contra les calúmnies que els dirigents del PCE llançaven contra l'Oposició. Talment, diu, l'Oposició havia trobat simpaties entre els comunistes de Madrid, Bilbao, i els comunistes exiliats de França (33). Cal pensar, doncs, que l'organització de l'Oposició comunista d'Espanya seguirà immediatament a l'organització de l'exterior, si bé aquesta prengué -

la iniciativa d'editar el primer òrgan ~~efimer~~ trotskista espanyol Contra la Corriente, en el mes de juny de 1930 — (34).

En aquests moments, caiguda la dictadura de Primo de Rivera, i després de què Berenguer promulga, en el mes de febrer de 1930, una tímida amnistia pels presos i exiliats polítics, amb el retorn d'aquests darrers, es reinicien no vament les discrepàncies dins el PCE, discrepàncies capitalitzades ara entre el grup de Maurin, juntament amb la Federació Comunista Catalano-Balear i Agrupacions com les de Madrid i València, i la direcció, que continuen ostentant Ballejos, Trilla i el nou vingut Adame. Sense oblidar, enmig d'aquestes discrepàncies, el fervent trotskista, que es manifestarà desseguida, i d'altres corrents comunistes autònoms, com el Partit Comunista Català, sorgides durant el darrer període de la Dictadura.

Efectivament, les dissidències dins el PCE rebroten en l'anomenada Conferència de Pamplona, que es celebrà, però, prop de Bilbao, durant la primera setmana de març de 1930 (35). Per la Federació Comunista Catalano-Balear hi assistí únicament Arlandis, ja que Maurin encara residia a París. — El propi Arlandis explica que l'Executiu del PCE acusava a Maurin i a tota la Federació de trotskista, i diu :

"Yo contesté adecuadamente : 1º Que Maurin no era trotskista porque así me lo había asegurado personalmente un mes antes que había estado hablando con él. 2º Que nuestra Federación ni era trotskista, ni era el instrumento de nadie y, por consiguiente, nosotros éramos los primeros interesados en que Maurin hiciese una declaración pública de que no era trotskista y de que aceptaba la línea política de la Internacional" (36).

Finalment la Conferència Nacional acordà que Maurin escriuria uns articles contra el trotskisme i que firmaria una

declaració segons la qual es mostrava d'acord amb la línia política de la Internacional Comunista (37). Si bé és cert que aquestes condicions no es portaren a terme, a causa de què el Comitè Executiu del PCE hi afegí, en el moment de la firma, en juliol de 1930, una tercera clàusula segons la qual Maurin havia de reconèixer els seus errors polítics passats (38), no és menys cert que aquests acords posen -- d'evidència el temor de la direcció del PCE --i, ben segur, de la pròpia Internacional-- sobre la incidència trotskista a Espanya. Alhora evidencien també quina era, encara durant 1930 i part de 1931, la posició de Maurin en relació a la polèmica internacional --d'identificació amb la política de la Internacional Comunista--, almenys fins a la celebració --del I Congrés de la Federació Comunista Catalano-Balear, -- l'1 de març de 1931, del qual sortiria constituïda la nova agrupació comunista Bloc Obrer i Camperol (39).

Coincidint amb la Conferència del PCE --poques setmanes abans o després-- Iacroix i el seu grup tornen també a Espanya (40) i l'Oposició s'insereix dins l'àmbit de les dissidències, si bé adoptant una posició molt diferent a la de Ballejos i Maurin, a causa de la seva incompatibilitat amb la IC i del programa organitzatiu tàctic que havia adoptat. Així, des del primer moment, impulsa la readmissió dins el PCE de tots els membres exclòs que pertanyin a l'Oposició, i sembla que en algun cas ho aconsegueixen, si bé la intran-sigència del Comitè Executiu del Partit obliga a anul·lar --les decisions de les Agrupacions Locals (41). Com s'afirma insistentment, "l'Opposition communiste espagnole veut travailler avec le Parti" (42). I en el camp de les dissidències, l'Oposició acusa tant a Ballejos com a Maurin. Realment, -- aquest en considerar la crisi del PCE com una crisi "nacio-

naï", motivada sobretot pel manteniment d'una direcció - sectària, oblidava les implicacions internacionals que - havien provocat un canvi important en la infraestructura orgànica de les diverses seccions nacionals de la IC i, com ja hem dit, alhora que es solidaritzava i es mostrava d'acord amb la política de la direcció de la Internacional, posava tota la confiança en aquesta de cara a la resolució de la crisi del PCE.

Això motivà, ja en aquests moments, la creació de - reticències molt profundes per part de l'Oposició contra el grup de Maurin, reticències que també serien mútues i que a la llarga i durant alguns anys s'aguditzarien encara més. En el mes de juny de 1930, Lacroix acusava a Maurin d'"equilibrista polític" i de "buròcrata" i de què - amb el seu grup, per tal d'emparar-se de la direcció del Partit, "ils n'hésiteront pas à se soumettre inconditionnellement à la volonté de Staline" (43). I era molt més - dur en la seva crítica contra Maurin que contra Bullejos : "le groupe de Maurin -escrivait- est la fraction la plus - nuisible au développement du PCE et c'est pour cela et - parce que Maurin est un communiste de notoriété interna- - tionale que nous sommes obligés de dénoncer ses machina- - tions" (44). Fixava la postura de l'Oposició enfront les dissidències amb els següents termes :

"L'Opposition communiste espagnole ne fera pas le jeu d'une classe de bureaucrates contre une autre, et, fidèle à l'intérêt général du - parti elle dénoncera toujours, d'où qu'elles - viennent, les machinations bureaucratiques qui ne servent que des intérêts personnels" (45).

Paral·lelament, durant l'estiu de 1930 l'Oposició - d'esquerra intensifica les seves tasques propagandístiques prop de les Agrupacions comunistes dissidents del Comitè Executiu del PCE, i és molt possible, com afirma Lacroix,

que en determinats moments, però sempre d'una manera intermitent, l'Oposició aconseguí una ascendència real entre algunes Agrupacions. Aquest podria ésser, per exemple, el cas de Bilbao, d'on procedia Lacroix i alguns dels oposicionistes exiliats a Bèlgica, i on aquell s'instal·là després del seu retorn a Espanya (46). És possible també que dins la Federació Comunista de València l'Oposició exercís inicialment una influència política molt forta. Lacroix informa, en quant a València, que "le parti sympathise unanimement avec l'Opposition et sa plateforme et l'a fait savoir au C.E., qui a rompu tous contacts", mantenint-se només un altre grup de l'Oposició de Maurin i Arlandis (47).

Sobre el cas del País Valencià és significatiu que el Radi local del Socors Roig de València aprovés per unanimitat el dia 25 de maig de 1930 una resolució de protesta — contra l'empresonament i deportació d'oposicionistes a la URSS i contra l'exili forçat de Trotski (48). Uns dies més tard, Lacroix informava que tota l'organització de les joventuts de València havia estat expulsada del PCE per haver criticat a la direcció del Partit i haver-se negat a firmar una declaració d'anti-trotskisme (49). Encara posem dues dades més que ens ratifiquen la importància que durant els mesos d'estiu de 1930 havia assolit l'Oposició al País Valencià. La primera és el fet de què José Soriano, en aquests moments secretari de l'Agrupació Comunista de València i del Comitè Regional de Llevant del PCE, es manifestarà partidari de l'Oposició d'esquerra, i durant la República n'esdevindrà membre (50). Per altra banda, cal destacar que en el mes de juny l'Oposició intenta publicar de forma legal un òrgan de premsa i esculleix València com a seu per a la seva publicació (51). El Comunista i Contra la Corriente, els dos periòdics que successivament havia intentat editar l'Oposició, no foren, però, permesos (52).

En relació a la resta de Federacions i Agrupacions - comunistes, la incidència inicial de l'Oposició fou variable. Els comunistes catalans estaven agrupats entorn a la Federació Comunista Catalano-Balear i al Partit Comunista Català, les dues organitzacions dirigides respectivament per Maurin i Jordi Arquer (53). A Catalunya, l'Oposició no va posseir cap membre fins a l'arribada de Nin i no es va començar a organitzar fins a l'inici de la República. A Madrid, a part dels partidaris del CE del PCE, immediatament després de la caiguda de la Dictadura, es comença a reorganitzar l'Agrupació Comunista de Madrid, que adopta una actitud molt crítica contra la direcció de Ballejos, tít fent costat a la F.C.C.-B. (54). Si bé desseguida hi ha partidaris de l'Oposició d'esquerra, com el propi Andrade, fins més tard, i sobretot fins a la proclamació de la República, no es produí un corrent d'adhesió que permetés una estructuració orgànica. En altres indrets, com a Astúries, Galícia i Andalusia, és molt difícil concretar, per aquests moments, el grau de incidència de l'Oposició, si bé no cal descartar la possibilitat de què ja hi existissin simpatitzants. Almenys seran llocs on posteriorment l'Oposició hi tindrà força organitzada.

Val a dir que malgrat l'optimisme demostrat per Lacroix en els seus articles, els avanços organitzatius de l'Oposició seran molt lents, i en algunes ocasions l'adhesió inicial d'una Agrupació o Federació comunista al programa de l'Oposició esdevindrà amb el temps aigua de gorrajes. En cap moment trobarem que l'Esquerra Comunista d'Espanya el nom que prendrà en 1932 l'Oposició Comunista espanyola - estigui integrada per Federacions desmembrades del PCE, sinó que serà a través d'adhesions individuals de membres exclosos, d'una forma o altra, del PCE, que s'organitzarà l'Oposició. Com explicar aquests canvis de postura per part de

les Federacions que, com hem vist, sembla que s'havien manifestat partidàries del programa trotskista? García Palacios ha escrit que "la razón (...) hay que buscarla en la sugestión, en el influjo, en el mito de la Internacional. Se reconoce por la casi totalidad del Partido que la Oposición tiene motivos serios; se condena la política del Comité Ejecutivo staliniano; pero, no obstante, la burocracia internacional ordena y... todo el mundo boca abajo" (55). Malgrat el grafisme de la figura literària que utilitza García Palacios, creiem, certament, que el mimetisme de la Internacional Comunista i el propi fenomen de la Revolució russa eren encara molt forts perquè d'una manera més o menys massiva es produís un canvi de posició radical en els partits comunistes. Més en el cas concret del PCE que sortia d'un llarg període de clandestinitat totalment desmembrat i convertit en quadre. Pensem també que la separació definitiva de la Federació Comunista Catalano-Balear de la Internacional no es produirà fins temps més tard.

A partir del mes de juny i durant l'estiu de 1930 — els primers membres oposicionistes espanyols sofreixen, com a tals, les primeres mesures repressives del govern Berenguer, en un moment en què totes les forces obreres i republicanes es reorganitzaven per a lluitar més enèrgicament contra la monarquia. Així, a meitat de juny, són detinguts diversos membres oposicionistes de Bilbao, entre altres, el pare i el germà de García Lavid (56). I el propi García Lavid serà detingut a València el dia 3 de juliol, restant a la presó durant diversos mesos (57).

En el mes de setembre de 1930 arribava a Barcelona Andreu Nin, després de romandre a la URSS durant més de nou anys (58). L'arribada de Nin a Barcelona assoleix desseguida una importància molt significativa. Per una banda, Nin

era un dels pocs comunistes catalans de reconegut prestigi internacional, tant a nivell pràctic com a nivell teòric. Pocs mesos abans de la seva arribada s'havia publicat la seva obra Les dictadures dels nostres dies -rèplica al llibre de Cambó Les dictadures- escrita a Moscou durant el període d'ostracisme polític a què havia estat sotmès. Això havia fet dir a un periodista que "un home com Nin (...) és una aportació cultural i política considerable a les inquietuds presents de Catalunya i d'Espanya, en lluita, també avui, per crear una nova societat", i que "per la preparació política i econòmica que té (...) representa especialment un reforç formidable per tots els que lluitem, en aquest país, a favor del Socialisme"(59). Nin tornava, però, no només amb un gran bagatge intel·lectual, sinó també amb els pressupòsits polítics adquirits en la seva lluita dins l'Oposició russa. Tornava, doncs, per a organitzar la secció espanyola de l'Oposició Comunista Internacional, juntament amb els oposicionistes que, com hem vist, s'anaven manifestant a la resta de la Península.

El retorn de Nin a Catalunya esdevenia, per altra banda, en un moment àlgid de les dissidències entre la FCCB i el PCE, quan la Federació Catalana de Maurín estava en tractes amb el Partit Comunista Català de Jordi Arquer per a la formació d'un nou partit comunista, al marge de la direcció oficial del PCE. Ja s'ha vist que fins aquests moments encara no existia a Catalunya l'Oposició d'esquerra i que era la Federació Catalano-Balear qui mantenia encesa la flama d'una certa heterodoxia, que pensava comptar, però, amb el suport de la Internacional Comunista.

Durant 1930 la situació i composició de les forces comunistes a Catalunya era, certament, molt diferent a la

resta d'Espanya. Cal recordar l'origen sindicalista de la Federació Comunista Catalano-Balear, origen que, possiblement, havia determinat la no acceptació d'un procés disciplinari -ja s'ha vist el concepte de disciplina que ostentaven els bullejistes- inassimilable a les experiències organitzatives que caracteritzava el sindicalisme català. És molt significatiu que en el moment de crisi política que obra el desmoronament de la Dictadura, quan hi ha més llibertat d'actuació dels partits polítics i dels propis partits comunistes, a Catalunya no existeixi ni el més petit grup que defensi les posicions del grup Bullejos. Els òrgans de premsa, defensors de les postures del marxisme revolucionari, com La Batalla, que reapareix el 23 de maig de 1930, L'Opinió o Treball aboguen per l'adopció d'un nou tipus de formulació política, a vegades intentant oblidar les situacions conflictives internacionals -com en cas del grup de Maurin, que prescindeix de la pugna Stalin-Trotski-, i a vegades defensant un programa molt arrelat a la situació nacional de Catalunya que, si adopta actituds del marxisme revolucionari, no acaba de desprendre's dels prejudicis típics de la petita burgesia catalana -com en el cas del PCC, que sorgeix com un partit comunista i catalanista al mateix temps-. De totes maneres, sempre és important la defensa que fan d'un nou tipus d'organització comunista, al marge de pràctiques de direcció sectàries i dictatorials (60).

L'arribada de Nin a Barcelona coincideix, doncs, amb el moment en què s'havia iniciat el procés d'unificació entre la Federació Comunista i el Partit Comunista Català, i malgrat els plantejaments programàtics que portava com a membre de l'Oposició Comunista, es veu limitat a col·laborar amb el grup comunista amb el que podia tenir més afinitats polítiques, i aquest era, sens cap mena de dubtes i malgrat tot, la Federació Catalana.

La col.laboració de Nin amb el grup de Maurin presenta una triple problemàtica que creiem necessari desglosar. En primer lloc, aquesta col.laboració hipotecarà durant uns mesos la definitiva organització de l'Oposició Comunista d'Espanya, en quant Nin considera, enfront la concepció de Trotski i de la resta d'oposicionistes espanyols, que cal treballar dins la Federació Comunista Catalano-Balear. En aquest punt, Nin justifica i presenta en tot moment el seu treball dins la Federació Catalana amb l'objectiu de influenciar-la políticament i de decantar-la cap a les posicions de l'Oposició(61).

Per un altre costat, aquesta col.laboració li suposa a Nin jugar un paper de protagonisme dins el procés d'elaboració política, clarificació ideològica i estructuració orgànica que menarà a la creació del Bloc Obrer i Camperol, en març de 1931 (62). I finalment, el col.loca en una postura d'ambigüitat política, en dos importants aspectes: 1) en el que es refereix a la definició de les seves relacions amb la Federació Comunista Catalano-Balear, definició que únicament fa en el sentit de voler emparar-se de la Federació pel programa oposicionista; i 2) el derivat de les relacions que manté la FCCB amb la Internacional Comunista, i que obliguen a Nin, en moltes ocasions, com confessa a Trotski, a treballar d'incògnita juntament amb Maurin (63).

D'aquesta manera, Nin iniciarà bon punt arribi a Espanya una tasca política al costat de la FCCB. El dia 2 de novembre de 1930 Nin informava a Trotski que "la difficulté de notre tâche découle du fait que nous n'avons pas encore un parti... A ces gens-là, à qui il faut apprendre les premières notions du communisme, on ne peut pas commencer par leur faire la propagande de l'Opposition... En Espagne, je le répète, il n'y a pas de parti... Dans le parti unifié ou dans les groupes existants, nous revendiquerons notre -

droit à défendre notre position", parlava també elogiosament de Maurin, de qui deia que "est très proche de nous, et je suis sûr qu'il finira par se prononcer sous peu — pour l'Opposition" (64). Pocs mesos més tard, definia la seva posició amb termes molt més explícits i concrets :

"Ma conduite à moi me semble tout à fait claire (et je dis moi parce que je suis officiellement le seul membre de l'Opposition de Gauche qui existe ici) : je dois entrer dans la Fédération. Andrade et Lacroix, les meilleurs éléments que nous avons en Espagne, partagent mon avis. J'ai déjà mené des pourparlers et je serai certainement admis sans renoncer, naturellement, en rien à ma position... Il faut agir avec un grand tact. La plupart des militants (sauf Maurin, qui est le plus intelligent et est en réalité avec nous) disent qu'ils ne sont pas avec l'Opposition; mais, chose étonnante, ils sont des nôtres sans qu'ils s'en doutent; lorsque je ne parle pas d'opposition, mais que je leur expose notre point de vue sur les questions essentielles de stratégie, de tactique, d'organisation, ils se montrent d'accord avec nous... Voilà un exemple frappant. Le mois prochain doit avoir lieu le congrès de fusion. Maurin est chargé de rédiger les thèses sur la question politique et les tâches du parti. Et bien, profitant du fait que nous sommes "voisins" (il habite à côté de moi), nous rédigeons — les thèses ensemble... Ce serait bête de renoncer à une action commune lorsqu'elle est possible sur une plateforme politique qui est complètement — acceptable" (65).

Durant els mesos de gener a maig de 1931 Nin continua col·laborant amb la Federació. En dues cartes datades els dies 26 de gener i 5 de febrer diu a "rotsky que ha redactat juntament amb Maurin les tesis polítiques del Congrés fundacional del Bloc Obrer i Camperol que es celebraria en el mes de març (66). Immediatament després de la celebració d'aquest Congrés, Nin escrivia que havia hagut de lluitar per evitar la constitució d'un Partit Obrer i Camperol, i que, si bé no havia aconseguit evitar la constitució —

del Bloc, almenys tenia la garantia de què aquest "bloc" seria provisional (67). A continuació parlava del seu paper dins el Bloc respecte a les relacions entre la Federació Comunista Catalano-Balear i la Internacional Comunista:

"La Fédération catalane estime que mon adhésion directe a cette dernière pourrait aggraver ses rapports avec l'I.C. C'est juste. Mais nous avons trouvé une formule. J'adhérerai au bloc et, comme membre de celui-ci, je participerai à tous les meetings. D'autre part, j'écrirai toutes les semaines, sous un pseudonyme, dans La Batalla. Si la rupture avec l'I.C. devient définitive (et elle est inévitable), je serai admis immédiatement -- dans la Fédération" (68).

En el mes d'abril Nin considerava que atacar violentament a la Federació tindria uns resultats deplorables i que "il faut entrer dans la Fédération, y mener un travail systématique et créer notre fraction. Cela est possible. Je suis sûr que si, aujourd'hui, mon entrée n'a pas été possible, elle le sera bientôt, peut-être avant un mois" (69). A l'endemà de la proclamació de la República, Nin era cridat per la Federació, el que li feia assegurar que "me voi là travaillant d'une façon immédiate (...) dans le Comité Central de cette organisation" (70). I encara en el mes de maig de 1931 afirmava que la Federació catalana tenia una concepció coincident a la de l'Oposició sobre el procés revolucionari espanyol (71). Un mes més tard, però, qualificava l'orientació del grup de Maurin de "chancelante, indéfinie", i afirmava que "mes rapports avec ses dirigeants -- ont passé par diverses étapes : collaboration, rupture, de nouveau collaboration, de nouveau rupture. Nous nous trouvons actuellement dans ce dernier cas... jusqu'au congrès d'unité" (72). Quan Nin feia aquestes afirmacions, però, s'havia consumat ja el seu trencament amb la Federació i --

els oposicionistes espanyols d'esquerra havien celebrat - també la seva II Conferència Nacional, en realitat la --- constitutiva.

Hem dedicat força espai a tractar de l'evolució de - les relacions entre Nin i la Federació Comunista Catalano-Balear perquè són, en realitat, definitives per entendre - el retard amb què es produeix l'acceleració organitzativa de l'Oposició Comunista d'Esquerra. Fins que Nin no trenca amb el grup de Maurin no es dona el pas definitiu per a la constitució de forma estructurada i més o menys monolítica de l'Oposició. Per altra banda, la postura de Nin durant - aquests mesos, anteriors i immediatament posteriors a la - proclamació de la República, provoca una actitud de recel per part de Trotski, que motivarà com a conseqüència un fet important en l'evolució futura de l'Oposició espanyola i de les relacions entre aquesta i Trotski : un desacord gairebé permanent en l'aspecte tàctic i organitzatiu.

Efectivament, Trotski considera ja en gener de 1931 - que la creació d'un Centre de l'Oposició d'Esquerra a Es-panya era previ a l'entrada dels oposicionistes espanyols a altres organitzacions més àmplies (73). Quan Nin inicia d'una forma continua la seva col.laboració amb la FCCB, - Trotski no s'està de preguntar-li :

"Cómo será definida y cómo se explicará po-
líticamente su participación en el Bloque? ¿Cómo
la de un representante de una fracción comunista,
o como la de un conocido revolucionario aislado?
Es posible que algunos elementos de la Federación,
en caso de tener necesidad de un convenio con la
burocracia de la IC, declaren más tarde que forma
ban un bloque con el campesinado y la pequeña bur
guesía revolucionaria en la persona de Nin. Quedar
se sin pasaporte político, sobre todo durante la
revolución, es muy peligroso..." (74).

Al cap de pocs dies, Trotski era encara molt més expli-

cit en els seus requeriments:

"En España, la situación es revolucionaria, en España tenemos representantes enteramente calificados de la Oposición de Izquierda. Por correspondencia, artículos, etc..., hemos elaborado algo así como un proyecto de plataforma de la Oposición de Izquierda. Todas las miradas están vueltas hacia España. Y sin embargo, la Oposición de Izquierda, como organización oficial y activa, no existe en España. Y cada día perdido repercutirá gravemente en los momentos decisivos. Nadie, fuera de la Oposición de Izquierda, es capaz de dar una orientación justa y de fijar una política exacta en las condiciones revolucionarias de España. Y sin embargo, la Oposición de Izquierda no existe; esto provoca inquietud en muchos camaradas, y esa inquietud la comparto...

¿Dónde está la solución? Los camaradas de Madrid creen que, con el concurso de los camaradas de Asturias, es posible editar un periódico teórico mensual. También están dispuestos a editar un boletín de la fracción de izquierda. Me parece que hay que apoyarles con todas nuestras fuerzas. Manteniendo la relación permanente entre usted y Madrid, por una parte, y entre España, París y Constantinopla, por otra, se puede llegar al acuerdo político, teórico y organizativo necesario" (75).

I quan Nin anunciava a Trotski, ja consumada la proclamació de la República, la seva possible entrada com a dirigent amb responsabilitat a llocs directius de la Federació, això provocaria una gran hiralitat i descontent en Trotski :

"¿Qué ha ocurrido en la Federación? ¿Ha cambiado el contenido de sus jefes? ¿Su disposición de espíritu ha cambiado radicalmente bajo la influencia de la subversión republicana y del reblandecimiento general y brusco de las costumbres? ¿Han perdido la esperanza de reconciliarse con la burocracia de la IC? ¿Cuáles han sido las condiciones impuestas a su entrada en la Federación? Sobre todas estas cuestiones, espero su respuesta con gran impaciencia.

Habia escrito usted que estaba dispuesto a aprovechar su viaje para organizar la fracción de

izquierda. Desgraciadamente, no hace usted mención de ello en su carta.

Ahora, en el plano político general de — los hechos, la Federación Catalana, por lo que me parece comprender, ni tiene ni busca una organización española general. Si así es, es que se encamina al movimiento obrero catalán a la derrota... La fuerza de la Oposición de Izquierda en España podría y debería consistir precisamente en elevar todas las cuestiones a una altura histórica, sin permitir a los grupos — aislados y a las sectas destruir la revolución por el provincialismo, por el nacionalismo pasivo o activo, por la miopía burocrática, etc... Se ha perdido mucho tiempo en este terreno y el tiempo es un factor preciosísimo de la revolución. Una nueva pérdida de tiempo sería un crimen. Sobre los comunistas españoles y sobre usted personalmente, querido amigo, pesa una responsabilidad histórica gigantesca. La Federa—ción catalana no es sino una arena para la influencia, pero no una palanca segura. Sin base principal seria, sin línea estratégica clara, la Federación Catalana, encastillada en numerosos prejuicios, no soportaría en sí misma las pruebas de la revolución y sufriría una derrota en el primer viraje brusco. Un núcleo marxista, — pequeño pero firme, sabiendo perfectamente lo — que quiere, puede salvar perfectamente a la Federación Catalana sino también a la revolución española. Con una sola condición : ese pequeño núcleo debe avanzar con su propio programa claro y bajo su propia bandera" (76).

Aquestes pressions de Trotski i el neguit dels oposicionistes madrilenys en organitzar l'Oposició Comunista — d'Espanya, en un moment en què el procés republicà s'estava desenvolupant amb molta energia i en què la Federació — Comunista Catalano-Balear s'estava distanciant cada vegada més de les posicions oposicionistes, menaren a plantejar — la celebració de la II Conferència Nacional, que es cele—braria a Madrid, el dia 7 de juny de 1931.

LA POSICIÓ DE TROTSKI DAVANT LA REVOLUCIÓ ESPANYOLA I
 LES POSTURES ESTRATÈGIQUES DELS TROTSKISTES ESPANYOLS
 ABANS DE LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA

Quan es celebra la II Conferència Nacional, si bé l'Oposició Comunista d'Espanya encara no posseïa el "programa clar" que reclamava Trotski, ni havia definit de forma coherent una posició estratègica i tàctica en relació als punts més importants del desenvolupament de la revolució espanyola, sí s'havien manifestat, en canvi, d'una forma més o menys personal, diverses postures relacionades a moments conjunturals del procés desintegrador de la monarquia, postures que abarquen cronològicament des de la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera fins a la proclamació de la República. Per altra banda, i paral·lelament, el propi Trotski s'havia ocupat també de la situació crítica espanyola, a través d'articles i fulletons, que pretenien dotar d'un programa d'actuació als seus partidaris espanyols.

En relació a la postura dels primers trotskistes espanyols cal destacar que ja es manifesten intents de ~~establir~~ ~~establir~~ els seus objectius des del mateix moment en què inicien les seves tasques organitzatives, coincidint amb el desmoronament de la Dictadura de Primo de Rivera. Nin intenta, en un primer article, caracteritzar les causes i les conseqüències de la caiguda de la Dictadura, - immediatament de produir-se aquesta (777). Als pocs dies, Gorkin, en un article de resposta a Trotski, en el que analitzava també les causes i conseqüències d'aquest desmoronament, després de destacar l'important paper de la petita burgesia republicana i dels socialistes, i d'assenyalar diversos trets característics de la situació social espanyola, fixava, amb els següents termes, l'estratègia general de l'Oposició espanyola :

"Pour la petite bourgeoisie, la République - est un but. Pour nous, elle ne peut être qu'une étape vers la dictature du prolétariat. Notre tactique est claire : lutte contre la monarchie tout en démasquant les républicains et les socialistes, tandis que nous organisons le prolétariat en vue de la révolution sociale. Notre mot d'ordre permanent : le gouvernement ouvrier et paysan. Quand le moment sera arrivé, agitation en vue des élections aux soviets. Ce mot d'ordre, il serait ridicule de le lancer dès maintenant. Les combats de rues avec des mitrailleuses et la police, les grèves révolutionnaires et les manifestations drapeaux rouges en tête, n'existent encore malheureusement que dans les cervelles des plumitifs de l'Humanité. Ils ont vu un manifeste du PCE préconisant tout cela pour l'avenir, et, ne connaissant pas un mot d'espagnol ni un mot de léninisme, ils ont cru que c'était arrivé" (78).

L'objectiu general de l'Oposició que procedeix de - considerar que Espanya es troba davant la fase de revolució proletària suposava també, en boca de Gorkin, la impossibilitat tàctica de plantejar d'una forma immediata la realització d'aquesta revolució, en quant abans calia organitzar les forces socials i el partit que hauria de dirigir-les. Es important tenir en compte que durant - aquests mesos totes les forces obreres i republicanes es reorganitzen, i que l'Oposició planteja, paral·lelament el pla organitzatiu en dos aspectes : la seva organització com a tal, i la reorganització del Partit Comunista. Aquest doble aspecte era interpretat així per Lacroix :

"Il faut aujourd'hui faire comprendre au prolétariat désorienté et désorganisé la nécessité de lutter, de défendre son droit à la vie et l'organiser solidement dans la lutte, de même que dans la lutte contre la guerre la Révolution russe s'est organisée et a triomphé, sans que les bolcheviks aient attendu la fin de la guerre et le cours nouveau pour lutter la guerre et pour la révolution.

La classe ouvrière souffre d'une brutale oppression politico-économique. Elle doit se défendre. L'organisation l'a déçue parce que

cette organisation qui lui a imposé tant de sacrifices en d'autres temps n'a pas su la conduire au triomphe promis. Il faut que l'organisation, le peu qui en reste en Espagne, établisse un cartel de revendications immédiates qui donne une expression au sentiment de la classe ouvrière, que touche au vif l'aspiration réelle de la masse. C'est ainsi seulement que la masse reviendra à l'organisation.

Que fait le PCE? Tout le monde l'ignore. - Les chefs se sont éclipsés. Pendant ce temps, - le nombre des chômeurs augmente, la misère ouvrière croît sans cesse, l'enthousiasme éveillé par "l'avènement" du nouveau dictateur se change en passivité désespérante. Il faut organiser la lutte des chômeurs parallèlement à celle pour les revendications immédiates du reste du prolétariat espagnol. La situation est favorable pour la création d'un vrai parti communiste. Mais il faut agir, sortir.

L'opposition communiste espagnole exige de la direction du PC une action plus persévérante, plus révolutionnaire, plus bolchevique, convaincue qu'elle est d'interpréter l'aspiration générale du prolétariat espagnol et des communistes espagnols en particulier. Quant à nous, nous accomplirons notre devoir à tout moment, sans cesse sur la brèche" (79).

Aspecte que, evidentment, aborda des de la perspectiva en què es col·loca l'Oposició d'Esquerra Internacional :

*Les camarades qui aujourd'hui s'élèvent - contre la politique d'aventure doivent comprendre le besoin primordial de lutter pour la réorganisation et le redressement du Parti communiste espagnol.

Il existe aujourd'hui de grandes possibilités pour la création d'un puissant parti communiste en Espagne. Les circonstances sont tout à fait favorables. Ceux qui s'opposeront à l'union de tous les communistes espagnols (l'union sans étouffer la voix de chacun ni tuer la démocratie au sein du Parti) sont des ennemis déclarés du triomphe de nos idées.

L'opposition communiste espagnole l'a affirmé et le répète une fois de plus : "sans démo-

cratie intérieure il ne peut y avoir de parti discipliné". Elle lutte et continuera à lutter en faveur du parti malgré les calomnies des dirigeants scissionnistes" (80).

També a nivell tàctic s'oposa a l'escissió sindical provocada pels reformistes i proposa l'adhesió de les seccions excloses de la UGT a la CNT, per a demostrar el desig de l'Oposició de conservar la unitat del moviment obrer espanyol (81).

En realitat, fins a finals de 1930, quan la corva descendent de la monarquia assolix els seus límits de desintegració més extremats, la majoria dels articles de membres de l'Oposició tractaran de la situació espanyola, centrant-se en les postures que adopten els diversos partits polítics i en el paper que ha de jugar el Partit Comunista i, amb ell, l'Oposició d'Esquerra (82).

En el que respecte a Trotski, ja en el mes de maig de 1930 havia escrit als seus partidaris d'Espanya una llarga carta en la que interpretava la situació espanyola, després de la caiguda de la Dictadura, en relació als moviments vaguístics i d'oposició a ala monarquia, i donava les línees estratègiques i tàctiques que havia de seguir el proletariat espanyol (83). Sobre Primo de Rivera escriu :

"La dictadura de Primo de Rivera s'endondrà sense revolució per la força del seu exhauriment intern. Això significa, en altres termes, que en la primera fase la qüestió ha estat resolta per les malalties de la vella societat, i no per les forces revolucionàries de la nova. No és pas casual. El règim de dictadura, que no podia seguir justificant-se als ulls de les classes burgeses per la necessitat d'aixafar d'una manera directa les masses revolucionàries, entra a l'ensens en contradicció amb les necessitats de la burgesia en l'esfera econòmica, financera, política i cultural. La burgesia, però, fins al darrer moment defugi la lluita amb les seves forces i deixà que la dictadura es podris i caigués, talment un fruit rosegat pels cucs" (84).

A partir d'aquesta constatació, Trotski explica l'actuació dels partits burgesos com un fet paradoxal : "Els partits burgesos que, a conseqüència de llur conservadurisme, es negaven a emprendre una lluita més o menys seriosa contra la dictadura militar, ara fan tombar la responsabilitat per aquesta última damunt la monarquia i es declaren republicans", però mentrestant i malgrat tot, "la monarquia segueix existint i obrant", ja que "la monarquia seu a l'esquerra de la burgesia "republicana", la qual no porta cap pressa a redreçar l'esquena" (85).

Des d'aquesta perspectiva, Trotski presenta els esdeveniments que estaven succeint a Espanya, destacant les lluites dels estudiants contra la monarquia i els moviments de solidaritat i reivindicatius dels obrers :

"L'actuació dels estudiants significa que la societat burgesa està travessant una crisi profundíssima. La joventut petit-burgesa, en veure que va acumulant-se en les masses una força explosiva, tendeix, a la seva manera, a trobar-hi una sortida a la situació i impulsar endavant el desenvolupament polític.

La burgesia contempla el moviment estudiantil amb una actitud mig-aprovativa mig-recelosa i si la jove guarda etziva alguns mastegots al nas de la burocràcia monàrquica, està bé; el que cal evitar és que els "nois" vagin massa lluny, i, sobretot, que no provoquin l'alçament de les masses treballadores.

Els obrers espanyols han palesat un instint revolucionari completament just en donar un cop d'espatlla a les accions dels estudiants. Això han de fer-ho, sota la seva pròpia bandera i la direcció de la seva organització proletària.

El moviment vaguista dels obrers, la lluita contra l'atur forçós, adquireixen una significació incomparablement més profunda en la situació creada pel descontent extrem de les masses petit-burgeses de la població i la crisi aguda de tot el sistema. Aquesta lluita obrera ha de lligar-se estretament amb totes les qüestions que es desprenen de la crisi nacional. —

El fet que els obrers hagin entrat en acció al costat dels estudiants, és el primer cas, ben insuficient encara, ben entès, en el camí de l'avantguarda proletària per la seva hegemonia revolucionària" (86).

Què cal fer, doncs, perquè el proletariat assoleixi aquesta hegemonia? Trotski no dubte en assegurar que — "aquest camí presuposa una lluita decidida, ardida i enèrgica dels comunistes en favor de les consignes de la democràcia. No comprendre-ho —continúa— fóra un gran error de sectarisme. En l'etapa actual de la revolució, pel que fa a les consignes polítiques del dia el proletariat es distingeix dels grups d'"esquerra" de la petita burgesia, no pel fet que rebutgi la democràcia, sinó perquè lluita per les seves consignes d'una manera ardida, decidida i abnegada, ho i denunciant implacablement les mitges tintes de la petita burgesia" (87).

La defensa que fa de les "consignes de la democràcia" no suposa, però, la defensa d'un programa d'actuació basat en el fi estratègic d'una democràcia burgesa, ja que "si la crisi revolucionària es transforma en revolució, aquesta ultrapassarà fatalment els límits burgesos i, en cas de victòria, haurà de donar el poder al proletariat". I és en aquest sentit, per tal de què el proletariat pugui aplegar al seu entorn a les amplies masses treballadores i oprimides, que Trotski proposa com a tasca primordial del proletariat que "desenvolupi completament i fins al fi totes les reivindicacions de la democràcia" (88).

Dins el panorama d'aquestes reivindicacions democràtiques dos aspectes importants destaquem, que esdevindran, poc temps després, la pedra de toc del règim republicà espanyol: la qüestió de la terra i la qüestió nacionalitària. Sobre el primer punt Trotski planteja les relacions

de dependència política que han d'existir per part del -
camperol respecte al proletariat industrial :

"La pagesia -escriu- (...) no pot atorgar a priori la seva confiança a la classe obrera, adoptant per endavant la consigna de la dictadura del proletariat. La pagesia, que és una - classe nombrosa i oprimida, veu inevitablement, en una etapa determinada, en les consignes de la democràcia, la possibilitat de donar la preponderància als oprimits davant els opressors. La pagesia establirà inevitablement una relació entre les consignes de la democràcia política i la transformació de la propietat agrària. El proletariat ha d'adoptar la defensa abnegada d'ambdues reivindicacions. Els comunistes, però, mostraran oportunament a l'avantguarda proletària els camins pels quals aquestes reivindicacions poden ésser realitzades, assenyalant així les premises del sistema soviètic futur "(89).

Respecte a la qüestió nacionalitària d'Espanya, i, - concretament, en el cas de Catalunya, el proletariat ha - d'adoptar també les consignes de la democràcia "declarant la seva decisió de sostenir per la via revolucionària el dret de les nacionalitats a l'autodeterminació, el de la separació inclusiu" (90). La posició tàctica de Trotski en aquest punt no és, però, tan contundent. Per una banda, considera que mentres "la voluntat de la minoria nacional no es pronuncii, el proletariat no es fa seva la consigna de la separació, sinó que promet per endavant d'una manera neta sostenir completament i honrada aquesta consigna si expressa la voluntat de la majoria de Catalunya". I en aquest cas hipoteca la posició del proletariat català al desenvolupament del procés revolucionari a la resta d'Espanya :

"Si arribessin (els obrers catalans) a la conclusió que en les condicions creades per la crisi revolucionària, que obra davant el proletariat d'Espanya perspectives amples i audacioses, fóra un error dividir les forces -i el sen

polític em sembla indicar precisament aquesta solució. Els obrers catalans hauran d'efectuar una agitació en pro de la permanència de Catalunya, sota condicions determinades dins Espanya" (91).

Finalment Trotski acaba la seva llarga carta recomençant una denuncia impecable contra la burgesia que es qualifica de republicana :

"L'avantguarda comunista, a l'ensem que -spaté tot moviment veritablement democràtic i revolucionari de les masses populars, mena una lluita irreconciliable contra l'anomenada burgesia "republicana", desenmascarada la seva falsedat, la seva perfídia i el seu reaccionarisme, i combatent les seves temptatives per sotmetre -les masses treballadores a la seva influència" (92).

A finals de gener de 1931 Trotski es torna a ocupar extensament de la situació espanyola a través d'un folletó -La revolució espanyola i la tàctica dels comunistes- en el que, a més de repetir els conceptes que havia assenyalat el mes de maig anterior i ampliar-los, concreta més el programa d'actuació dels comunistes espanyols (93). - Així, considera arribat el moment de combinar les consignes democràtiques amb altres transitòries i purament socialistes, consignes que defineix, emmarcant-les dins la divisa oficial de lluita per la República, en els següents punts :

- 1- Confiscació de les grans propietats agràries en benefici dels camperols pobres.
- 2- Separació de l'Església de l'Estat i cessió de les riqueses d'aquella al poble.
- 3- Lliure determinació nacional per les nacionalitats oprimides, que es concretaria en una "amplia autonomia de les nacionalitats", dins la unitat econòmica del país.
- 4- Boicot a les Corts de Berenguer, a les que s'oposarà la consigna de Corts Constituents revolucionàries.

5- Armament dels obrers i dels camperols (creació de la milícia obrera i camperola), enllaçant amb les qüestions de defensa de les organitzacions obreres i camperoles, transformació agrària, llibertat de les eleccions i protecció -- del poble contra els pronunciaments reaccionaris.

6- Programa radical de legislació social : seguretat contra el desocupament laboral, transferències de les càrregues fiscals a les classes posseïdores, ensenyament general obligatori, etc...

7- Reivindicacions de caràcter transitori, com : nacionalització dels ferrocarrils; nacionalització de les riqueses del subsòl; nacionalització de la banca; control -- obrer de la indústria i reglamentació de l'economia per -- l'Estat (94).

Perquè aquestes consignes tinguin viabilitat, calen, però, els factors subjectius de la Revolució : el Partit, únic i centralitzat; i les organitzacions de masses, que Trotski, tot identificant-les amb els soviets, les hi dona el nom de Juntes obreres, ja que la paraula Junta "intimamente ligada con toda la historia de la revolución española, expresa de modo insuperable esta idea" (95). Les relacions entre Junta i partit esdevenen, en tot moment, indestruïbles, així com esdevé impensable la seva existència, separadament :

"La Junta proletaria será la vasta arena en que cada partido y cada grupo serán sometidos a prueba a la vista de las grandes masas. Los comunistas opondrán la divisa del frente único de los obreros a la práctica de la coalición de los socialistas y parte de los sindicalistas con la burguesía. Sólo el frente único revolucionario hará que el proletariado inspire la confianza -- necesaria a las masas oprimidas de la ciudad y -- del campo. La realización del frente único es -- concebible sólo bajo la bandera del comunismo.

La Junat tiene necesidad de un partido dirigente. Sin una firme dirección, se convertiría en una forma vacía de organización y caería indefectiblemente bajo la dependencia de la burguesía" (96).

Aquestes consignes de Trotski, donades abans de la proclamació de la República troben, evidentment, un ressó favorable entre els seus partidaris espanyols, i Nin, des de Catalunya, les llençarà, més remodelades, durant l'etapa en què col·labora amb la Federació Comunista de Maurin. Nin, a més, les emmarca dins la interpretació global que dóna a la darrera etapa de la monarquia. Efectivament, no hem de pensar que els trotskistes espanyols -en aquest cas Nin- apliquin d'una forma mecànica les consignes donades pel cabdill del seu moviment, en un moment en què també la pròpia Federació Comunista, possiblement per influència de Nin, les defensava (97).

Nin parteix en el seu anàlisi de què Espanya es troba davant una situació de revolució democràtica pendent, revolució, però, que no podrà ésser realitzada per la burgesia, pel fet de què "aquesta, que fou abans una força progressiva, s'ha convertit en un factor profundament reaccionari, que s'aliarà -i s'alia- amb les forces socials més reaccionàries, per tal de contenir l'avang del proletariat, que és el factor progressiu dels nostres dies.

La revolució democràtica -continua escrivint- només pot ésser obra de la classe obrera, que, al davant de totes les masses explotades i oprimides del camp i de la ciutat -camperols, petita burgesia-, destruirà totes les supervivències feudals i empenirà el camí de les realitzacions socialistes" (98). Aquesta mateixa idea la repeteix poc temps després (99), i encara, com veurem més endavant, l'adoptarà plenament a les interpretacions de l'Oposició

Comunista d'Esquerra sobre el caràcter de la República Espanyola.

En aquests moments en què es plantejaven les eleccions a Corts Constituents, convocades pel mes de febrer de 1931, per Berenguer, Nin, seguint a Trotski, proposa també el boicot — però no com ho havien fet la majoria de partits republicans i socialistes — sinó criticant la postura de boicot d'aquests, com a demagògica, pel fet de què no es preparava cap acció revolucionària immediata que substituís el boicot (100). En aquest sentit, aboga per la creació d'unes Corts Constituents que haurien d'ésser convocades per les Juntes revolucionàries d'obrers i camperols, que, segons Nin, requerien la situació espanyola (101). Així, Nin conferia — una importància vital a la creació d'aquestes Juntes :

"La condició indispensable per a la victòria de la revolució és la constitució d'organismes de lluita que agrupin a les grans masses. Aquests organismes de lluita poden ésser les Juntes Revolucionàries d'Obrers i de Camperols, en les quals — haurien d'admetre's també delegats de la joventut universitària, que durant aquests darrers anys ha jugat un paper tan important en els combats populars. Un cop constituïts aquests organismes amplem^{ent} democràtics en totes les ciutats, viles i pobles del país, podria procedir-se a un congrés general de les Juntes. Aquesta reunió magna de representants de la democràcia revolucionària, elegiria un organisme central, al qual es confiaria la missió de convocar les Corts Constituents i preparar-les" (102).

Nin, com havia fet Trotski, concedeix molta importància a la joventut universitària. D'aquesta manera, Nin considera com a l'únic cas perquè les Corts Constituents puguin oferir totes les garanties de seguretat i perquè puguin dur a terme els objectius de la revolució democràtica que fixa en : "la terra als pagesos, la separació de l'Església de l'Estat, — l'alliberament de les nacionalitats, l'emancipació de la do-

na, la llibertat d'organització, de reunió i de propaganda, etc...,etc..."(103).

La idea de crear Junes Revolucionàries d'obres i pagesos encara la defensarà Nin després de la proclamació de la República (104), i, com veurem, la incorporarà també al programa de l'Oposició Comunista d'Espanya, que ja està a punt de constituir-se com a organització plenament autònoma.

NOTES

- (1) Veure Andreu NIN : La derecha de Amsterdam contra la unidad sindical, "Lucha Social" (Barcelona), nº 8, 19 de febrer de 1925; i Juan ANDRADE : La evolución izquierrista del movimiento obrero inglés, Ibid., nº 10, 13 de març de 1925. Sobre el tractament de la situació sindical, a nivell internacional, per part dels comunistes espanyols veure també Juan ANDRADE : La Unidad Sindical Internacional y la actitud de los líderes de Amsterdam, "Lucha Social", nº 1, 1 de gener de 1925, on parla del VI Congrés panrus de Sindicats celebrat a Moscou; i de la 44 Conferència de la Federació Americana del Treball, de El Paso (Texas), tot destacant la política d'unitat sindical propagada pel primer, i les posicions dretanes manifestades per la Conferència americana i per la Internacional socialista mòcrata; i Juan ANDRADE : La Unidad Sindical y la Internacional de Berlín, Ibid., nº 3, 15 de gener de 1925, que critica la AIT per la seva posició respecte a la unitat sindical.
- (2) LOZOVSKY : La Unidad Sindical Internacional. Historia y posición actual del problema. Biblioteca Internacional, Madrid, 1925. De les trenta vuit pàgines del fullotó, a partir de la set la resta estan dedicades a analitzar les relacions anglo russes i l'evolució del Comitè.
- (3) PEREZ SOLIS : A propósito de un folleto. Trayectoria de la Confederación Nacional del Trabajo. Biblioteca Internacional, Madrid, s.a. (1926). L'obra de Peiró

era Trayectoria de la Confederación Nacional del Trabajo (Páginas de crítica y afirmación).

- (4) VILA : Los soviets. Precedido de una carta prólogo de Oscar Pérez Solís. Ed. l'Estampa. Barcelona, 1926. El próleg es pot consultar a les p. 11-23.
- (5) La cuestión rusa, "La Antorcha", nº 247, 27 d'agost de 1926.
- (6) Por la unidad y cohesión del Partido Comunista de la Unión Soviética, "La Antorcha", nº 248, 3 de setembre de 1926.
- (7) LOZOVSKI : Las lecciones de la huelga inglesa, "La Antorcha", a partir del nº 241, 18 de juliol de 1926.
- (8) TROTSKI : Europa y América, "La Antorcha", a partir del nº 249, del 10 de setembre de 1926. Una exposició i comentari sobre aquesta obra es pot consultar a —
DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desarmado, p. 202-206.
- (9) Resolución de la Internacional Comunista. Exclusión de Trotsky del Comité Ejecutivo de la Internacional, "La Antorcha", nº 307, 28 d'octubre de 1927.
- (10) Hace diez años. El papel de los mencheviques y los socialistas revolucionarios en la Conferencia Democrática, "La Antorcha", nº 308, 11 de novembre de 1927.
- (11) STALIN : La oposición trotskista antes y ahora, "La Antorcha", del nº 311 al 314, successius, del 2 al 30 de desembre de 1927.
- (12) Dos cartas de Lenin en el curso de las jornadas de oc-

tubre, "La Antorcha", nº 312 i 313, del 9 i 23 de de-
sembre de 1927, respectivament.

- (13) De 1917 a 1920 s'havien publicat de Trotski, almenys, les obres següents : El Bolchevismo ante la guerra y la paz del mundo (1919), Una parte de la verdad de la guerra. Los tratados secretos (1914-1917) (1919), i Terrorismo y comunismo (el anti-Kautski) (1920). Veure la referència concreta a la bibliografia.
- (14) Publicada a Madrid, en 1927. Un extens comentari sobre aquesta obra a DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desarmado, p. 206-212.
- (15) Es tracta de TROTSKI : Mis peripecias en España, publicada en 1929, a Madrid, per Ed. España.
- (16) TROTSKI : La revolución desfigurada. Versión castellana de J.G. Gorkin. Madrid, ed. Cénit, 1929.
- (17) Per les traduccions al castellà, editades a Espanya, d'obres de Trotski, durant aquests anys, veure la bibliografia.
- (18) SERGE : Mémoires d'un révolutionnaire, p. 236
- (19) Per la situació de Nin a la URSS durant el període - 1928-1930, veure SERGE : Ibid., p. 264-306. Sobre la correspondència entre Nin i Trotski de l'any 1928, en parla DEUTSCHER : Trotsky, el profeta desterrado, p. 41-42.
- (20) No podem concretar la cronologia exacte dels anys que

va residir a la URSS. Durant 1926 i 1927 García Lavid col.labora asiduosament a "La Antorcha", datant les seves col.laboracions des de Leningrad. La darrera col.laboració seva que hem pogut registrar al peribdie, correspon a "La Antorcha", nº 311, 2 de desembre de 1927.

- (21) LACROIX : Le point de vue des communistes espagnols, "La Vérité" (París), 18 d'octubre de 1929.
- (22) "La Vérité", nº 15, 20 de desembre de 1929.
- (23) "La Vérité", nº 16, 27 de desembre de 1929, publica la notícia de l'expulsió de Gorkin, aparescuda a L'"Humanité" del 21 de desembre, i la Déclaration politique - faite devant la commission central de contrôle del PCF (25 novembre 1929), de Gorkin. També en parla a les seves memòries GORKIN : El revolucionario profesional, p. 262-264.
- (24) GORKIN : Ibid., p. 295-296, on afirma en relació als trotskistes que "no encontraron en mí un colaborador o un adepto. Asistí a un par de reuniones tan sólo, y no me inscribí nunca en su organización". Sens dubte, es tracta d'una afirmació molt a posteriori, ja que Gorkin fou membre de l'Oposició Comunista espanyola fins a la seva expulsió, el 28 de juny de 1931, en una reunió del Comitè Executiu de la O.C.E., acusat d'indisciplina. Veure Resolución del Comité Ejecutivo de la Oposición Comunista Española acerca de J.G. Gorkin, "Comunismo" (Oviedo), nº 3, 1 d'agost de 1931, p. 57.
- (25) Es tracta de la ja esmentada obra TROTSKI : La revolución desfigurada, versió de J.G. Gorkin, publicada a

Madrid en 1929, per d'editorial Cénit, que havia fundat un any abans Juan Andrade.

- (26) "La Vérité", nº 16, 27 de desembre de 1929.
- (27) Fernando SALVATIERRA : Espagne : les bureaucrates du parti mentent et dénoncent, "La Vérité", nº 15, 20 de desembre de 1929.
- (28) Carta de Juan Andrade a Pelai Pagès. París, 7 de setembre de 1974.
- (29) ANDRADE : Historia del Partido Comunista Español, p. 21 i Henri LACROIX : Algunas consideraciones sobre la Oposición Comunista, "Comunismo" (Madrid), nº 5, octubre de 1931, p. 32-38.
- (30) LACROIX : L'activité de l'Opposition Communiste Espagnole, "La Vérité", nº 24, 21 de febrer de 1930.
- (31) Ibid. Ibid.
- (32) Ibid. Ibid.
- (33) Ibid. Ibid.
- (34) "La Vérité", nº 40, 13 de juny de 1930, publica la carta que Trotski va enviar a la redacció de Contra la Corriente, al seu primer número, carta que es pot consultar també a TROTSKI : Escritos sobre España, p. 1-6. - Sembla que d'aquest periòdic, editat a Lieja, només n'apareixeren dos o tres números, que no s'han conservat (Carta de Andrade a Pelai Pagès, París, 7 de setembre 1974).

- (35) Sobre la Conferència de Pamplona veure BULLEJOS : La Comintern en España, p. 98 i 100; i BONAMUSA : El Bloc Obrer i Camperol, p. 29-32, que utilitza, sobretot, - fonts de la Federació Comunista Catalano-Balear.
- (36) ARLANDIS : Contestando a una falsedad, "La Batalla", nº 55, 27 d'agost de 1931.
- (37) Ibid. Ibid.
- (38) Ibid. Ibid.
- (39) En aquest Congrés, la Federació Comunista Catalano-Balear encara "ratifica su adhesión a la Internacional Comunista". Veure La crisis del Partido Comunista de España (Resolución del I Congreso de la Federación Comunista Catalano-Balear), "La Batalla", nº 31, 5 de març de 1931. Aproximadament fins a juliol de 1931, la direcció de la FCOB manté relacions amb la Internacional Comunista, segons Federación Comunista Catalano-Balear. Historia de unas negociaciones, "La Batalla", nº 49, 9 de juliol de 1931.
- (40) Lacroix firma les col.laboracions a "La Vérité" des d'Espanya, a partir del mes de març. Veure LACROIX : Lettres d'Espagne, "La Vérité", nº 29, 28 de març de 1930.
- (41) LACROIX : En Espagne : La direction bureaucratique contre la volonté de la base, "La Vérité", nº 40, 13 de juny de 1930.
- (42) LACROIX : Lettres d'Espagne : Les dirigeants du parti -

- contre les ouvriers de la base, "La Vérité", n° 41, - 20 de juny de 1930.
- (43) LACROIX : En Espagne : La direction bureaucratique contre la volonté de la base, "La Vérité", n° 40, 13 de - juny de 1930.
- (44) Ibid. Ibid.
- (45) Ibid. Ibid.
- (46) Ibid. Ibid., i LACROIX : Lettre d'Espagne. Les dirigeants du parti contre les ouvriers de la base, "La Vérité", n° 41, 20 de juny de 1930.
- (47) Ibid. Ibid., García Palacios diu també que dins la Federació valenciana es manifestaven dos corrents: la de -- l'Oposició formal a l'Executiu --grup Maurin i Arlandis-- i l'Oposició de caràcter internacional d'Esquerra. GARCIA PALACIOS : Los dirigentes del Partido Comunista, al desnudo, p. 56.
- (48) "La Vérité", n° 41, 20 de juny de 1930 publica el text íntegre de la resolució.
- (49) LACROIX : Lettre d'Espagne. Les ouvriers imposeront au Parti une juste politique, "La Vérité", n° 44, 11 de - juliol de 1930.
- (50) "Comunismo" (Oviedo), n° 1, 15 de maig de 1931, p. 60-62.
- (51) LACROIX : Algunas consideraciones sobre la Oposición.

- Comunista, "Comunismo", (Madrid), nº 5, octubre de 1931, p. 32-38; i LACROIX : Lettre d'Espagne : Les dirigeants du parti contre les ouvriers de la base, "La Vérité", nº 41, 20 de juny de 1930.
- (52) Ibid. Ibid.
- (53) Per un estudi sobre la Federació Comunista Catalano-Balear i el Partit Comunista Català veure BONAMUSA : El Bloc Obrer i Camperol, p. 18-52 i 52-71, respectivament.
- (54) Sobre l'Agrupació Comunista de Madrid veure BONAMUSA : Ibid., p. 75-87; GARCIA PALACIOS : Los dirigentes del Partido Comunista, al desnudo, p. 33-63; i la sèrie - de tres articles publicada per Luis PORTELA : Una experiencia. Vida y muerte de la Agrupación Comunista de Madrid, "La Batalla", nº 88, 21 d'abril de 1932; nº 89, 1 de maig de 1932; i nº 91, 12 de maig de 1932.
- (55) GARCIA PALACIOS : Ibid., p. 57
- (56) "La Vérité", nº 41, 20 de juny de 1930.
- (57) "La Vérité", nº 45, 18 de juliol de 1930.
- (58) La majoria de les publicacions i revistes catalanes d'esquerra varen parlar del retorn de Nin a Barcelona, amb termes elogiosos. Veure, entre altres, "Imatges", nº 16, 25 de setembre de 1930; i "L'Opinió", nº 118, 26 de setembre de 1930 i nº 119, 3 d'octubre de 1930.
- (59) "L'Opinió", nº 118, 26 de setembre de 1930.

- (60) L'actitud de "La Batalla" -el portanveu de Maurin i de la FCCB- durant els primers mesos de la seva reaparició no canvia fonamentalment respecte al PCE, els dirigents del qual hi col.laboren de tant en quant. A partir del nº 17, corresponent al 12 de setembre de 1930 es reinitia públicament la polèmica entre la FCCB i el PCE. A partir d'aquest número i aproximadament fins el nº 53, de 13 de gener de 1931, la posició de "La Batalla" oscil.la entre crítiques a la direcció del PCE, defensa de la democràcia interna del Partit i declaracions de fidelitat a la Internacional Comunista i d'alabança a la política del govern de la URSS.

"L'Opinió", que desapareix en desembre de 1929, reempren la seva publicació el 16 de maig de 1930, sota el subtítol de "setmanari socialista", amb un heterogeni grup de col.laboradors, que va des de membres que més tard formaran part de l'Esquerra Republicana de Catalunya, fins a futurs fundadors del Bloc Obrer i Camperol. Fins a la proclamació de la República es publicaran força articles que abogaven per la constitució d'un Partit obrer únic.

Finalment, "Treball", l'òrgan oficial del Partit Comunista Català, i successor de "L'Andreuenc", inicia la seva publicació el dia primer de gener de 1930 i durant tot l'any es presenta com el més forment defensor de la necessitat de crear un partit polític de classe que unifiqui tots els corrents marxistes catalans i acabi amb el fraccionalisme. Per a un estudi de les posicions que sustenten els tres periòdics en aquest moment veure BONAMUSA : El Bloc Obrer i Camperol, p. 32-71.

- (61) Veure la correspondència entre Nin i Trotski, durant aquest període, a La Révolution Espagnole (1936-1939).